

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció**

**A FALUSI TURIZMUS HELYZETE AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ
ÁRNYÉKÁBAN MEZŐKASZONY (BEREGSZÁSZI JÁRÁS)
PÉLDÁJÁN**

OTDK-dolgozat

Készítette: Gerő Boglárka

Témavezető: Oláh Natália

Beregszász – 2024

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	3
1. KÁRPÁTALJA, MINT TURISZTIKAI RÉGIÓ.....	4
1.1. Általános jellemzők	4
1.2. Kárpátalja a történelem folyamán.....	5
1.3. Turisztikai adottságok.....	6
2. A BEREKSZÁSZI JÁRÁS TURISZTIKAI VONZERŐI	9
2.1. Természeti vonzerők.....	9
2.2. Kulturális vonzerők és épített örökség	10
2.3. Egyéb (speciális vonzerők).....	11
3. A BEREKSZÁSZI JÁRÁS ÉS MEZŐKASZONY FALUSI TURIZMUSÁNAK JELLEMZŐI	12
3.1. Kialakulásának története.....	12
3.2. Fejlődésének fázisai.....	13
3.3. A falusi turizmus fogalmának sajátosságai	14
3.4. A falusi vendégházak minősítése	16
4. MEZŐKASZONY FALUSI TURIZMUSA AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN	18
4.1. Gyakorló falusi vendéglátók bemutatása Mezőkaszony településen	18
4.1.1. „István házikója” Vendégház	19
4.1.2. Kulacs Vendégház.....	22
4.1.3. Viktória Apartman	24
4.1.4. Gabriella Apartman.....	26
4.1.5. Ilona Apartman.....	27
4.2. A falusi turizmus helyzetének alakulása Mezőkaszony településen	30
4.3. Észrevételek, javaslatok a falusi turizmus fejlesztésére	32
ÖSSZEFOGLALÓ	34
FELHASZNÁLT IRODALOM	36
ÁBRÁK JEGYZÉKE.....	38
MELLÉKLETEK.....	39

BEVEZETÉS

Kárpátalja többnemzetiségű megye lévén, gazdag történelmi múlttal, sokszínű kultúrával és gazdag hagyományokkal rendelkezik. A helyi szokások és a kultúra közvetítésének fontos színterei a falvak. A falusi turizmus tehát Kárpátalja egyik meghatározó turisztikai terméke, mely sokszínű és változatos képet mutat.

Mezőkaszony Kárpátalja azon magyarlakta települései közé tartozik, ahol a falusi turizmus meghatározó szerepet tölt be. Határmenti település lévén, Mezőkaszony már a határok megnyitása után, a 2000-es évek elején bekapcsolódott az elsősorban barát- és rokonlátogatás céljából ide érkező vendégek elszállásolásába. Jelenleg a legnagyobb vonzerőt azonban a település határában található Kaszonyi Termálfürdő jelenti, amelyet főleg belföldi turisták vesznek igénybe. Ezen okból kifolyólag a legtöbb turista az adott szálláshelyen viszonylag kevés időt tölt el (Sass, 2019).

A 2014-ben kezdődött kelet-ukrajnai konfliktus Kárpátalja falusi turizmusára is nagy hatást gyakorol, s a 2022 februárja óta tartó orosz-ukrán háború eseményei jelentős változásokat okoztak annak területén. Éppen ezért fontos kutatni a témát, s feltérképezni, hogy milyen változások mentek végbe az elmúlt időszakban a falusi vendéglátás keresleti és kínálati oldalán, mindezek a tényezők hogyan befolyásolták a vendéglátók forgalmát, illetve milyen célból és mennyi időre veszik igénybe a turisták az adott szálláshelyet.

Mindezek alapján *A falusi turizmus helyzete az orosz-ukrán háború árnyékában Mezőkaszony (Beregszászi járás) példáján* című kutatásom célja a falusi vendéglátás bemutatása Mezőkaszony településen, illetve annak feltérképezése, hogyan hatott az orosz-ukrán háború a falusi vendéglátók forgalmára, a vendéglátók által nyújtott szolgáltatásokra, valamint a vendégkörre.

A választott témában megfogalmazott célok elérése érdekében először egy átfogó képet adok Kárpátaljáról, bemutatva a megye turisztikai adottságait. A következőkben a Beregszászi járás turisztikai vonzerőit, illetve annak a falusi turizmusban betöltött szerepét kívánom ismertetni. A harmadik fejezetben pedig a Beregszászi járás és Mezőkaszony település falusi turizmusának sajátosságait mutatom be. A munkám megírása során végzett primer kutatást kvalitatív módszerek segítségével hajtom végre. Ehhez a mezőkaszonyi szállasadókkal mélyinterjút készítek, s a begyűjtött adatok alapján az orosz-ukrán háború falusi turizmusra gyakorolt hatásaira hívom fel a figyelmet.

1. KÁRPÁTALJA, MINT TURISZTIKAI RÉGIÓ

1.1. Általános jellemzők

Kárpátalja Ukrajna legnyugatibb megyéje, az ország délnyugati részén helyezkedik el. Kis területe ellenére, Kárpátalja négy országgal határos – északon Lengyelországgal, nyugaton Szlovákiával, délnyugaton Magyarországgal, délen pedig Romániával. Ennek következtében több határátkelő is működik a megye területén. Emellett Ukrajna két területi egységével – északkeleten Lemberg megyével és délkeleten az Ivano-Frankivszi megyével – határos (Berghauer, 2012).

Kárpátalja területe, a 2020-ban elfogadott közigazgatási reform alapján az addigi 13 járás helyett 6 járásra oszlik (kiszó.net). A megye székhelye Ungvár. Kárpátalja 11 várost, ezen belül 5 megyei alárendeltségű várost (Ungvár, Csap, Munkács, Beregszász, Huszt), valamint 19 városi típusú települést és 578 községet foglal magába (Sass, 2019).



1. ábra. Kárpátalja közigazgatási felosztása (2020)

Forrás: kiszó.net

A 2001-es népszámlálási adatok alapján Kárpátalja népessége 1242,6 ezer fő, amely Ukrajna lakosságának 2,7%-a. A lakosság nemzetiségi összetétele szerint a következőképpen oszlik meg: 80,5%-a ukrán, 12,1%-a magyar, 2,6%-a román, 2,5%-a orosz, 1,1%-a cigány, 1,2%-a pedig egyéb nemzetiségű (Molnár, Molnár D., 2005).

Gazdaságát tekintve, Kárpátalja az egyik legelmaradottabb régió Ukrajnában. Ennek okai a periférikus elhelyezkedés, hiszen a történelem folyamán bármelyik országhoz is tartozott, mindig távol helyezkedett el a kulturális és ipari központoktól, valamint a sajátos domborzati viszonyok. A gazdaság legfontosabb ágazatai ez erdő- és fafeldolgozó ipar, a vegyipar, az élelmiszeripar, a bányászat és a mezőgazdasági termelés. A 2014 óta tartó kelet-ukrajnai konfliktus, illetve a 2022 február 24-én kiélesedő orosz-ukrán háború a gazdasági folyamatokat is nagyban befolyásolja. Soha nem látott infláció figyelhető meg az országban, amely a gazdaság minden szektorát érinti (Berghauer, 2012).

Kárpátalja területének közel 80%-át az Északkeleti-Kárpátok részét képező hegyek borítják. Itt található Ukrajna legmagasabb hegycúcsa: a Hoverla, amely 2061 m magas. Területének több, mint fele (56,6%-a) erdővel borított, 35,7%-a mezőgazdasági terület, a beépített terület aránya pedig mindössze 3,5%. A megyében mintegy 9,5 ezer folyó és patak található, többségük a hegyvidéki területeken.

Különleges geopolitikai helyzetének köszönhetően Ukrajna európai integrációjának fontos láncszeme, hiszen nemzetközi közlekedési folyosók, gazdasági, kereskedelmi, kulturális útvonalak metszéspontjában helyezkedik el (Lengyel – Zsulkanics, 2010).

1.2. Kárpátalja a történelem folyamán

Kárpátalja gazdag történelmi múlttal rendelkező terület. A történelem folyamán több államalakulat fennhatósága alá is tartozott. A 20. század során összesen 11 állam részét képezte, ennyiszer változott jogállása, valamint politikai berendezkedése.

A mai Kárpátalja területe 895-től 1918-ig, tehát majd egy évezreden át a Magyar Királyság fennhatósága alá tartozott. 1918. december 21-én megjelent a X. Néptörvény, amelyben a Károlyi-kormány Ruszka Krajna néven területi autonómiát biztosított a magyarországi ruszinoknak. A törvény kimondta, hogy „Máramaros, Ugocsa, Bereg és Ung vármegyék ruszinlakta részeiből Ruszka Krajna néven autonóm jogterület (kormányzósági terület) alakíttatik”.

Az első világháború után Kárpátalja területi hovatartozása nemzetközi érdeklődést váltott ki. A Csehszlovák Köztársasághoz való csatolása nemzetközi-jogi értelemben a saint-germaini szerződéssel történt meg, amelyet a párizsi békekonferencián, 1919. szeptember 10-én írtak alá Ausztriával. Az 1920. június 4-ei trianoni békeszerződés pedig megerősítette Kárpátalja Csehszlovákiához való csatolását Podkarpatszka Rusz néven (Vidnyánszky, 2010).

Az 1938. november 2-án létrejött első bécsi döntés értelmében a kárpátaljai magyarlakta területek (Ungvár, Munkács, Beregszász) újra Magyarország kötelékébe kerültek.

Az első bécsi döntést követően a terület neve Kárpáti Ukrajna lett. Élén Volosin Ágostonnal, aki 1939. március 14-én kihirdette Kárpáti Ukrajna függetlenségét. Az ezt követő napokban, március 15-16-án került sor Kárpáti Ukrajna védői és hódítói, azaz a magyar hadsereg közötti összecsapásra. március 18-ra a magyar hadsereg elérte Vereckénél a lengyel határt, és Kárpáti Ukrajna utolsó védői is letették a fegyvert. Kárpáti Ukrajna tulajdonképpen csak egy napig létezett, függetlenségét a nyugati államok nem ismerték el. Kárpátalja teljes területe visszakerült tehát a Magyar Királyság fennhatósága alá, s egészen 1944-ig birtokolta a területet (Szölösi, 2021).

Magyarország a második világháborúból vesztesként került ki. Ennek következtében elveszítette az 1938-41 között visszaszerzett területit, köztük Kárpátalját is. A szovjet csapatok 1944 november végére elfoglalták a területet, ami 1944-1946 között Kárpátontúli Ukrajna néven átmeneti államalakulatként létezett. 1946. január 22-én Kárpátalja az Ukrán SZSZK részévé vált Kárpátontúli terület néven (Oficinszkij, 2010).

1991. augusztus 24-én az Ukrán Legfelsőbb Tanács kikiáltotta Ukrajna függetlenségét, s ezáltal Kárpátalja is a független állam közigazgatási egységévé vált.

Elmondható, hogy bármelyik ország fennhatósága alá is tartozott Kárpátalja a történelem folyamán, mindegyik nagy figyelmet fordított a turizmus fejlesztésére, és gondosan kidolgozott propagandával igyekezett turistaforgalmat irányítani a területre (Sass, 2019).

1.3. Turisztikai adottságok

Kárpátalja vonzerői a térség gazdag történelmi múltjából fakadó soknemzetiségű, színes kultúrában, a helyi hagyományokban és vendégszeretben rejlik. Emellett földrajzi elhelyezkedése, természeti adottságai, épített öröksége és gasztronómiája is kiemelkedő vonzerővel bír.

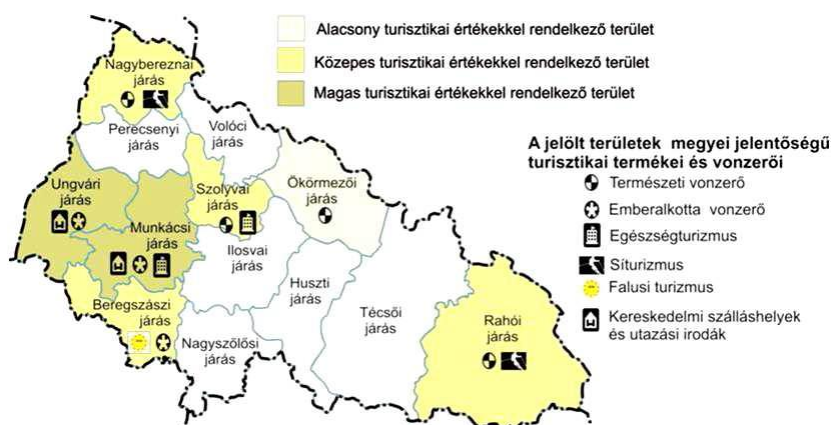
A megye természeti vonzerői közül kiemelhető annak földrajzi fekvése, hiszen négy országgal, illetve két ukrainai megyével is határos. A belföldi turizmus tekintetében azonban a központtól való nagy távolság negatívumként értékelhető. Érdekesség a megye földrajzi elhelyezkedésében, hogy Rahótól nem messze található az Európa földrajzi közepét jelző obelisz. Kárpátalja alacsony- és közép magas hegységei a síturizmus, valamint az aktív turizmus szempontjából fontos vonzó tényezők. Továbbá felszíni vizekben, illetve ásvány- és termálvizekben gazdag terület. Mintegy 9,5 ezer folyó található Kárpátalján, amelyek közül a

legfontosabbak a Tisza, a Borzsa, a Latorca és az Ung. Ezen kívül a hegyi vízesések (Sipot-, Lumsori-vízesés) és tavak (Szinevéri-tó, Brebeneszkul-tó) is kiemelkedő látványértékkel rendelkeznek.

A természeti értékek mellett a kulturális, épített vonzerők is fontos szerepet játszanak a megye turizmusában. Az ember alkotta vonzerők közül kiemelhetők a várak (munkácsi, ungvári, nevickei), kastélyok (Perényi-, Beregszentmiklósi-, Schönborn-, Bethlen–Rákóczi-kastély); a templomok (beregszászi és nagyszőlősi gótikus templomok), kolostorok (nagyszőlősi ferences kolostor) és fatemplomok (kőrösmezői Sztruktivszka-fatemplom). A fesztiválok Kárpátalja egyedi színpontjai, hiszen valamennyi település, nemzetiség vagy vallási felekezet szervez valamilyen fesztivált, amelyek bemutatják a helyi kultúrát és hagyományokat (Berghauer, 2012).

Ezek alapján Kárpátalja kiemelt vonzó tényezőit a következő kategóriákba sorolhatjuk:

- történelmi emlékhelyek és épített örökség (ungvári, munkácsi vár, Vereckei-hágó, Szolyvai Emlékpark, Árpád-vonal bunkerei stb.);
- természeti adottságok és látnivalók (Sipot-vízesés, Szinevéri-tó, Nárciszok völgye, Tatár-hágó, a Tisza forrásai, az Ung forrásvidéke, Hoverla, hegyi túrák, termálvizek stb.);
- gasztronómia (változatos kárpátaljai konyha, borkóstoló helyek, bor- és gasztrofesztiválok stb.);
- kulturális és fesztiválturizmus (Mezőgecei Nemzetközi Böllerverseny, beregszászi és munkácsi borfesztivál, KurucFeszt, Turul Expo);
- síturizmus (Fülöpfalva, Drahobrát) (Karmacs – Sass, 2019).



2. ábra. Kárpátalja kiemelt turisztikai területei

Forrás: Berghauer S., 2012

Mindezek a tényezők Kárpátalja falusi turizmusában is kiemelt vonzerőkként jelennek meg. Figyelembe véve a falusi turizmus jellegét és sajátos összetevőit, két jelentős területét különíthetjük el: hegyvidéki és síkvidéki. A két terület tevékenységének típusa megegyezik, tehát a falusi turizmus általában csak a fogadó település jellegére utal. A különbség közöttük, hogy a hegyvidéki területeken főleg belföldi turisták jellemzőek, a legfontosabb vonzerők pedig a közelben lévő sípályák, szanatóriumok, idegenforgalmi rendezvények és túrák. A síkvidéki területek esetében főleg magyarországi csoportok a falusi turizmus résztvevői, akik a határmenti magyar lakta települések szálláshelyeit veszik igénybe. A legfontosabb vonzerők a közös múltat felidéző történelmi emlékhelyek és az érintetlen természeti környezet. A 2014-ben kialakult kelet-ukrajnai konfliktus következtében azonban a külföldi turisták száma jelentősen visszaesett (Berghauer, 2012).

2. A BEREGSZÁSZI JÁRÁS TURISZTIKAI VONZERŐI

A Beregszászi járás Kárpátalja délnyugati részén helyezkedik el. Északon az Ungvári és Munkácsi járással, északkeleten és keleten a Huszti járással, déli és délkeleti részén pedig Magyarországgal határos.

A Beregszászi járás Kárpátalja legkisebb területű járása, a 2020-ban újonnan megalakított járásokat tekintve. Területe 1457 km², lakossága pedig 208 420 fő. A járásban 2 város (Beregszász és Nagyszőlős), 3 városi típusú település (Tiszaújlak, Bányás és Királyháza), valamint 100 falu található 10 kistérségbe szerveződve. A legnépesebb a Nagyszőlősi kistérség, amelynek lakossága 63 455 fő. A járás nemzetiségi összetételét tekintve, az ukrán nemzetiségűek aránya 52,8%, a magyaroké csupán 42,1%, míg az egykori Beregszászi járásban a magyarok abszolút többséget képeztek (76,1%) (lehoczkyintezet.uz.ua).

A járás területéhez tartozik az ukrán-magyar államhatár jelentős szakasza, amelyen négy határátkelő működik. A legfontosabb ezek közül az Asztély–Beregsurány nemzetközi határátkelő, a Mezőkaszon–Barabás, Kisharangláb–Lónya és Tiszaújlak–Tiszabecs határátkelők viszont jóval kisebb jelentőséggel bírnak. A területen keresztül halad több jelentős közlekedési útvonal, ilyen például a Munkács–Beregszász–Huszt, a Beregszász–Ilosva és a Csap–Beregszász közutak, valamint a Csap–Aknaszlatina vasútvonal.

A Beregszászi járás területe földrajzilag két természetföldrajzi tájegységhez, a Beregszászi-dombvidékhez és az azt körbezáró Kárpátaljai-síksághoz tartozik. Ezen kívül a vidék felszínén a Kaszonyi–Bágányi-dombvidék egy része is megtalálható. A járás folyói a Tisza jobboldali vízgyűjtő medencéjéhez tartoznak. A legfontosabb a Borzsa folyó, amely Kárpátalja 4. leghosszabb folyója. A járás természetes állóvizekben nem bővelkedik, a bányatavak és mesterséges tavak a jellemzőek. A felszín alatti vizek tekintetében termálvízben gazdag terület. A Beregszászi járás területén mintegy 8,4 ezer hektár erdős terület, valamint 21 természetvédelmi objektum található (Molnár, 2009).

2.1. Természeti vonzerők

A Beregszászi járás települései természeti vonzerői viszonylag egyenletesen oszlanak meg. A legtöbb település folyók mentén vagy dombok, hegyek körül alakult ki, illetve vannak olyan települések, amelyek nagy kiterjedésű erdővel vagy tavakkal, bányatavakkal, esetleg termálvízzel rendelkeznek.

A legfontosabb vonzerők országos viszonylatban Beregszász termálvizei (Pacsirta Termálfürdő, Zakarpattya Sportkomplexum), valamint a városkép és a panoráma, a Beregszászi dombság, illetve Mezőkaszon gyógyhatású vizei (Kaszonyi Termálfürdő, Eco-Termál). További természeti vonzerők a Dédai bányató, a Borzsa folyó, a Nagyberegi halastó és az azt körülvevő tölgyerdő, az „Atak” Botanikai Rezervátum, valamint Balazsér, Kisbégány és Nagybégány települések határában elterülő halastó, Gút nagy kiterjedésű erdeje és a beregújfalui vadaspark pedig gombázási lehetőséget kínál. Ezek főleg regionális szinten jelentenek vonzótényezőt (Sass, 2019).

A járás legfontosabb természeti adottsága a gazdag termálvízkészlet, amely rengeteg belföldi turistát vonz. A legismertebb termálvíz lelőhelyek Beregszász, Mezőkaszon, Bégány, Jánosi, Borzsova és Nagybakta településeken találhatóak. A termálvizek hőmérséklete átlagosan 21-36 °C, amely függ a feltörő víz származásának mélységétől és a vízhozam mennyiségétől. Előfordulnak viszont ennél jóval melegebb, akár 54 fok hőmérsékletű gyógyvizek is. A termálvizek hasznosítása gyógyászati és betegségmegelőzési céllal azonban csak Beregszász és Mezőkaszon termálfürdőiben történik. Beregszászon a Zakarpattya sportkomplexum és a Pacsirta Termálfürdő, Mezőkaszonban pedig a Kaszonyi Termálfürdő és az Eco-Termál gyógyászati-üdülőövezet a termálturizmus legfontosabb létesítményei (karpatalja.blog.hu).

2.2. Kulturális vonzerők és épített örökség

Kulturális vonzerők tekintetében a magyar vonatkozású történelmi és építészeti emlékek képeznek kiemelt vonzótényezőt. Az ide érkező turisták, különösen a magyarországi csoportok, elsődleges célja az elszakított magyar területek, a beregi táj, valamint annak kulturális, történelmi és építészeti hagyatékának megismerése.

Elmondható, hogy a kulturális vonzerők többsége a járásközpontban, Beregszászon koncentrálódik. A város gazdag történelmi múltjának köszönhetően sokszínű épített örökséggel rendelkezik. Ebben a kategóriában megemlíthető a Bethlen-Rákóczi kastély, amely jelenleg a Beregvidéki Múzeumnak ad otthont. Továbbá a római katolikus középkori plébániatemplom, a Vármegyeháza, a volt Royal Szálló, az Úri Kaszinó és az egykori Bereg Vármegye Királyi Törvényszék, amelyben jelenleg a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola működik, s amely a kárpátaljai magyarság kulturális központjává vált. Ezen kívül megemlíthetők Beregszász kastélyai (pl. a Fedák Sári kastély), palotái (Méhes palota, Kubovics palota),

valamint a városban megrendezésre kerülő rendezvények, fesztiválok (Beregszászi Nemzetközi Borfesztivál, Várospanap, Beregfeszt, Adventi vásár).

A járásközponton kívüli vonzerők közül kiemelhetők a középkori templomok (a Csetfalvai kazettás famennyezetű református templom, a Nagymuzsalyi református templom, a Kismuzsalyi romtemplom, a Benei és Nagybégányi református templom stb.), a beregi szőttes, amelyet főként Beregen, Kígyóson és Beregújfaluban készítenek. A hagyományörző rendezvények, fesztiválok köréből a Mezőgecei Nemzetközi Böllerverseny, a Mezőgecei Szilvalekvárfőző Fesztivál, az Asztélyi Perecfesztivál, valamint a Kaszonyi Termálfürdőben évente megrendezésre kerülő Bográcsfőző verseny emelhető ki.

Az említett attrakciókon kívül a térségre jellemző páratlan vendégszeretet és baráti fogadtatás, valamint a féltve őrzött népi kultúra és hagyományok jelentik az egyik legnagyobb vonzerőt (Sass, 2019).

2.3. Egyéb (speciális) vonzerők

Ebbe a kategóriába a meglévő vagy kifejlesztett kínálatok, rendezvények sorolhatóak. Valódi speciális vonzerő a Beregszászi járás 15 településén jelenik meg.

Kiemelt vonzerőt képeznek például Beregszász termálfürdői (a Pacsirta Termálfürdő és a Zakarpattya Sportkomplexum) és a város bevásárlóközpontja. Továbbá a Mezőkaszony területéhez tartozó Kaszonyi Termálfürdő – Iváncsó Birtok, amely jelentős mértékben vonzza a belföldi turistákat, de külföldi vendégek is szép számban előfordulnak. 2019. július 23-án nyílt meg a Kaszonyi Termálfürdő mellett épített aquapark, amely egy új piaci szegmenst céloz meg, növelve ezzel a terület turistaforgalmát. A Kaszonyi termálfürdő közelében, az egykori Kaszonyi Szanatórium területén lett kialakítva az Eco-Termál gyógyászati-üdülőövezet, amely alacsonyabb árai révén szintén sok érdeklődőt vonz. A Beregszászi járás vonzerői közül szintén kiemelhető a beregdédai bányató körül kialakított üdülőhelyek, a Bumeráng és a Bora-Bora, valamint a 2018-ban megnyílt Horus Aquapark. Emellett a járás jó halászati, vadászati és gombázási lehetőségekkel is rendelkezik, kiemelkedő mezőgazdasági tevékenységet Benében, Nagymuzsalyban és Gáton végeznek.

Említésre méltó a Beregszászi borvidék is, hiszen az Ukrajna tizenkét pincészetét bemutató borútjának hat pontja a Beregszászi járásban található: Beregszász, Nagymuzsaly, Bene, Nagybereg település egy-egy, míg Kígyós település két pincészete várja a vendégeket. A járás két legnagyobb, országos hírnévvel rendelkező borüzemei a Cotnar és a Chizay (Sass, 2019).

3. A BEREGSZÁSZI JÁRÁS ÉS MEZŐKASZONY FALUSI TURIZMUSÁNAK JELLEMZŐI

3.1. Kialakulásának története

Kárpátalja az elmúlt 100 év során több állam, államalakulat fennhatósága alá tartozott. Elmondható, hogy területe iránt mindez idő alatt nagy volt az érdeklődés. A falusi turizmus gyökerei Kárpátalja területének a Magyar Királysághoz való 1938-1939-es visszacsatolásáig vezethetőek vissza. Bár ez az újabb magyar fennhatóság csak viszonylag rövid ideig tartott (1939-1944), ekkor vette kezdetét a fizetővendéglátás és a magánházakban történő szállásadás, amely a falusi turizmus kezdeti formájának tekinthető a térségben.

Ebben az időben több olyan kiadvány is megjelent, amely a kárpátaljai falusi turizmus történetének forrásanyagaként szolgál. Ezek közül az egyik legjelentősebb az Utas Könyve, amelyből megtudhatjuk, hogy a magyarlakta települések közül Aknaszlatinán, Visken, Huszton, Tiszaújlakon, Beregszászon, Mezőkaszonyban, illetve Munkácson foglalkoztak turisták elszállásolásával magánházakban és magánlakásokban.

Ezek alapján elmondható, hogy Kárpátalján 1939-ben a szállodák, menedékházak, valamint turistaházak férőhelyei mellett a magánházakban való elszállásolás is nagy jelentőséggel bírt, annak ellenére, hogy azok felszereltsége alacsony színvonalú volt (Sass, 2019).

A rendszerváltás utáni időszakban a kárpátaljai falusi turizmus kialakulásában fontos szerepet játszott a kereskedelmi szálláshelyek kínálatának alacsony színvonala. A Beregszászi járásban csupán két szálloda üzemelt ekkor, a Druzsba Hotel és a Zakarpattya Sportkomplexum, azonban mindkét szálláshely lepusztult állapotban volt. Ebből kifolyólag sok turista szívesebben vette igénybe a falusi szálláshelyek szolgáltatásait az alacsony színvonalú és kedvezőtlen árfekvésű kereskedelmi szálláshelyekkel szemben, amely a magyarlakta területek turizmusának fellendülésében fontos szerepet játszott. Virágzása napjainkban is tart a kedvező árak, a térségre jellemző vendégszeretet és a helyi hagyományokat felelevenítő vendéglátásnak köszönhetően.

Ennek ellenére a rendszerváltás óta eltelt időszak nem volt elegendő arra, hogy a falusi turizmus, mint turisztikai termék kialakuljon Kárpátalján, s ezen belül a Beregszászi járásban. A falusi turizmus csupán falusi szállásadásként van jelen, hiszen a legfőbb vonzerőt nem a falusi életmód megismerése és a helyi hagyományok jelentik. Sokkal inkább a történelmi

látnivalók, a szép, érintetlen táj, valamint a termálfürdők képeznek jelentősebb vonzótényezőket. A turisták idejük nagy részét a fogadó településen kívül töltik, s különböző túrákon vesznek részt, vagy a közelben található termálfürdők szolgáltatásait veszik igénybe (Berghauer, 2012).

3.2. Fejlődésének fázisai

A Szovjetunió időszakában nem beszélhetünk falusi turizmusról, s csak az 1970-es évek végén jelentkezik újra igény a vidék iránt, a rendszer újrászerveződése pedig csak a 80-as években veszi kezdetét. 1989 jelentős fordulópontra, hiszen a határok megnyitásának köszönhetően Kárpátalja magyar lakta területein virágzásnak indul a falusi turizmus, s egyre több település kapcsolódik be a falusi vendéglátásba. Ezek alapján a falusi turizmus három fejlődési szakaszát különíthetjük el:

– **1. szakasz (1989–1999): a jelentkező igény, alkalmi szálláshelyek, szerény vendéglátás.**

Ebben az időben megindul a kárpátaljai magyarok és a Kárpátalját felkereső magyarországiak közötti kapcsolatteremtés, illetve kapcsolatépítés. A kereskedelmi szálláshelyek leromlott állapota miatt az ide látogatók a falusi szálláshelyeket részesítik előnyben, amit alkalmanként a falusi magyar családok biztosítanak, fizetség nélkül, kölcsönös baráti alapon. Ebben a szakaszban indul el több településen is a falusi vendéglátás, illetve a falusi turizmus kialakulása, fejlődése: ilyen például Vári (1995), Nagybakta (1995) és Bene (1998). A vendégfogadás színhelye a családi ház használaton kívüli szobái voltak, vagy a család összehúzódtott, s átadták helyüket a vendégeknek. A falusi vendégfogadók szállást és ellátást is kínáltak, azonban az elmondható, hogy ekkor még nem volt a vendégek számára külön fürdőszoba, s a legtöbb helyen vízöblítéses WC sem.

– **2. szakasz (1999–2009): növekvő igény, mennyiségi és minőségi javulás, szervezett keretek létrehozása.**

Ebben a szakaszban újabb magyar lakta települések kapcsolódnak be a falusi vendéglátásba a növekvő magyarországi kereslet következtében. A legnagyobb bővülés a Beregszászi járásban volt megfigyelhető, ekkor veszi kezdetét a falusi vendéglátás többek között a beregszászi járási Nagyborzsován (2003), Beregdében (2003), Mezőkaszonyban (2004), Csetfalván (2006), Mezőgecsében (2007), Kovászón (2007), Sárosorosziban (2008) és Nagymuzsalyban (2009). A vendégek érkezését a Csizmár Sarolta által létrehozott Beregszász székhelyű Kárpátinform Információs Szaktanácsadó és Regionális Fejlesztési Központ irányította. Növekedett a szálláshelyek száma, ezáltal egyfajta versenyhelyzet alakult ki, s

elkezdődött a szálláshelyek komfortérzetének növelése és infrastruktúrájának fejlesztése. Emellett fontossá vált a falusi turizmusban tevékenykedő humánerőforrás képzése, valamint a vendégházak és szolgáltatások promóciója. Megalakult a Beregszász és Térsége Falusi Turizmus Szövetség, amely a járáshoz tartozó településszintű szervezeteket foglalta magába. Ezek a civil szervezetek turistacsalogató fesztiválokat hoztak létre, amelyek egyben a település arculatformáló eszközévé váltak (Mezőgecei Nemzetközi Böllerverseny, Mezőgecei Szilvalekvárfőző Fesztivál).

– **3. szakasz (2010-től napjainkig): további mennyiségi, minőségi fejlődés, gazdasági válságok, új vendégkör megjelenése, magasabb szervezetségi szint, vendégházak minősítése.**

Ebben az időben a kereskedelmi szálláshelyek színvonala javult, ennek ellenére a falusi turizmus nem veszített sokat népszerűségéből. A 2008-ban kezdődő gazdasági világválság azonban érzékenyen érintette mind a helyi lakosokat, mind a falusi turizmus fő célcsoportjának számító magyarországi turistákat. Ennek következtében visszaesett a turistaforgalom. Fontos megemlíteni, hogy ebben az időszakban megjelenik a belföldi kereslet a síkvidéki területek szálláshelyinél is. Ehhez nagyban hozzájárult a Kaszonyi Termálfürdő (2012) és a Dédai-tó üdülőövezetté való fejlesztése, valamint a beregszászi Pacsirta szálloda termálfürdővé való fejlesztése. Ennek következtében, a belföldi vendégkörre alapozva Nagybégány, Zápszony, Beregsom és Makkosjánosi települések is bekapcsolódnak a falusi vendéglátásba. Mezőkaszony és Beregdéda településeken szintén megjelennek az egyedi szervezésű vendégkörre szakosodó vendégházak. A 2014-ben kezdődött kelet-ukrajnai konfliktus, illetve annak egészen napjainkig tartó történései, az orosz-ukrán háború 2022. február 24-ei kirobbanása azonban óriási visszaesést eredményezett a falusi vendéglátásban.

Ezek alapján elmondható, hogy 2022-re a Beregszászi járásban a következő települések foglalkoznak falusi turizmussal, illetve szállásadással: Bene, Beregdéda, Beregsom, Csetfalva, Kovászó, Mezőkaszony, Mezőgece, Mezővári, Nagybakta, Nagybégány, Nagyborzsova, Nagymuzsaly, Sárosoroszi, Zápszony (Sass, 2019).

3.3. A falusi turizmus fogalmának sajátosságai

Kárpátalján a falusi turizmus, mint turisztikai termék tulajdonképpen még nem alakult ki. Elmondható, hogy a falusi turizmus elsősorban falusi szállásadásként van jelen. Az ide látogatók többségét nem a helyi hagyományok és a falusi életmód vonzzák Kárpátaljára, sokkal inkább a szép, érintetlen táj, a történelmi látnivalók, a termálvíz.

Jellegét tekintve, elkülöníthetünk hegyvidéki falusi turizmust, főleg ukrán nemzetiségek által lakott területeken, illetve Kárpátalja síkvidéki, főképp magyarlakta területein kialakult falusi turizmust. A hegyvidéki falusi turizmus vendégeinek többsége belföldi turista. Ebben az esetben a falusi életmód ugyan a vonzerő részét képezi, de a falusi turizmus elsősorban falusi szállásadásként jelenik meg. A legfőbb vonzerőket a közelben lévő sípályák, túraútvonalak, szanatóriumok, helyi rendezvények képezik.

Kárpátalja síkvidéki területein kialakult falusi turizmusa esetében elmondható, hogy a vendégkört elsősorban magyarországi turisták alkotják, akik főleg csoportosan érkeznek a megyébe. Ezen területekhez tartozik a Beregszászi járás, valamint Beregdéda település is. A fő vonzerők közé sorolható a közös múltat felidéző emlékhelyek, valamint a festői szépségű, érintetlen természeti környezet. Kárpátalja nevezetességeit általában busszal, csillagtúraszerű kirándulások alkalmával tekintik meg. Ezeket a kirándulásokat, valamint a szállással és programokkal kapcsolatos dolgokat az utazásszervező intézi (Berghauer, 2012).

A 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus kirobbanásával azonban a külföldről érkező csoportok sorra mondták le foglalásaikat, amely jelentős veszteségeket okozott Kárpátalja idegenforgalmában, különösen a magyar falusi vendéglátók számára. A kialakult helyzet majdnem a falusi turizmus jól kiépített, szervezett keretek között működő rendszerének végét jelentette. Ezzel egy időben azonban megjelent a belföldi vendégkör, mivel a Kelet-Ukrajnában zajló események miatt a belföldi turizmus az ország biztonságosabbnak ítélt területei felé kezdett irányulni. Ennek következtében Kárpátalja belföldi turizmusában is növekedés volt megfigyelhető. A 2022-ben eszkalálódott orosz-ukrán háború, s a vele járó gazdasági válság azonban a belföldi turizmus területén is jelentős visszaesést eredményezett (Sass, 2019).

A Beregszászi járás, illetve Beregdéda falusi turizmusáról tehát elmondható, hogy többségében két irányból érkeznek turisták — Magyarországról és Ukrajna különböző megyéiből. A magyarországi csoportok számára a magyar vonatkozású történelmi, építészeti emlékek, a szép, érintetlen táj jelentik a legfőbb vonzerőt, valamint jellemzőek a rokon- és barátlátogatások is. A belföldi turisták számára pedig a helyi termálfürdők, a településen található bányató, illetve az erre épülő üdülő- és vendéglátóhelyek által kínált pihenés, feltöltődés és rekreáció a fő vonzó tényező. 2014 óta azonban a Magyarországról érkező csoportok száma jelentősen visszaesett. A Covid-19 járványhelyzettel együtt járó egészségügyi szigorítások és utazási korlátozások, valamint az orosz-ukrán háború tovább nehezítette a helyzetet, így az elmúlt években a turistaérkezések teljes egésze a belföldi turistákra irányul.

3.4. A falusi vendégházak minősítése

A Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács 2018-ban bevezette a „Kárpátaljai falusi vendégház” és a „Kárpátaljai vendégház” minősítő védjegyeket a magyarlakta területeken. A vendégházak minősítése a napraforgós minősítési rendszer alapján történik. A „Kárpátaljai falusi vendégház” és a „Kárpátaljai vendégház” minősítő védjegyet a falusi magánszálláshelyek, ezen belül is vendégházak, vendégszobák, valamint nyaralók, hétvégi házak kaphatják meg. A védjegy 3 éves időtartamra kerül odaítélésre, melynek lejártá után újra igénylést kell benyújtani s újra minősítésre kerül a vendégház. A Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács Minősítési Rendszere alapján minősített szálláshelyeken az ágyak száma nem lehet több mint tizenhat, a szobák száma pedig nem haladhatja meg a nyolcat (kmtt.org).



3. ábra. Kárpátaljai falusi vendégház védjegy

Forrás: Egán Ede Gazdaságfejlesztési Központ

A felszereltség és a komfortérzet alapján 1–4 napraforgóval minősítik a falusi szálláshelyeket. A falusi szálláshelyek komfortfokozatai tehát a következők:

- *Négy napraforgós* – Összkomfortos szálláshely. A lakóegységben saját fürdőszoba és WC található. A szobák felszerelése magas színvonalú, étkező, társalgó, konyahasználat és parkolás biztosított.
- *Három napraforgós* – Komfortos szálláshely. A vendégek számára elkülönített vendégszoba, más vendégekkel közösen használt fürdőszoba és WC áll rendelkezésre. A szobák felszerelése jó színvonalú, étkező, társalgó, konyahasználat és parkolás biztosított.

– *Két napraforgós* – Félkomfortos szálláshely. A vendégek számára elkülönített vendégszoba, és a háziakkal közösen használt fürdőszoba, WC áll rendelkezésre. A szobaberendezés jó állapotú, étkező vagy étkező-konyha használat lehetséges, illetve parkolás biztosított.

– *Egy napraforgós* – Komfort nélküli szálláshely. Egyszerű berendezésű, komfort nélküli szálláshely, konyhahasználat és parkolás biztosított (kmtt.org).

4. MEZŐKASZONY FALUSI TURIZMUSA AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN

Munkám megírása során primer kutatást is végeztem, melyet kvalitatív módszerek segítségével valósítottam meg. Az orosz-ukrán háború Mezőkaszony falusi turizmusára gyakorolt hatásainak feltárása érdekében mélyinterjút készítettem a helyi falusi vendéglátókkal.

Mezőkaszony a Beregszászi járásban, a járásközponttól nyugatra 24 kilométerre, az ukrán-magyar határ mentén terül el. A településen már 2004 óta foglalkoznak falusi vendéglátással. A térség jól ismert vendégszeretetéről, amelyet az ide érkező, a falusi életet, illetve Kárpátalját megismerni kívánó turisták is megerősítenek. Emellett a településtől mindössze 5 kilométernyire található a Kaszonyi Termálfürdő, amely szintén jelentős vonzótevényt képez az ide érkező turisták, különösen a belföldi vendégek számára (beregvidek.gov.ua).

4.1. Gyakorló falusi vendéglátók bemutatása Mezőkaszonyban

Kutatásom középpontjában az orosz-ukrán háború Mezőkaszony falusi turizmusára gyakorolt hatása áll. Ennek átfogó és eredményes bemutatása érdekében összesen hat mélyinterjút készítettem el a mezőkaszonyi falusi vendéglátókkal, valamint Sass Enikővel, a mezőkaszonyi falusi turizmus koordinátorával, illetve a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács Falusi Turizmus szakbizottságának elnökével.

Az interjúalanyok kiválasztásánál az elsődleges szempont az volt, hogy az adott személy több éves tapasztalattal és gyakorlattal rendelkezzen a falusi turizmus terén, elősegítve, hogy szélesebb körben megvizsgáljuk a falusi turizmus működését és sajátosságait Mezőkaszony településen.

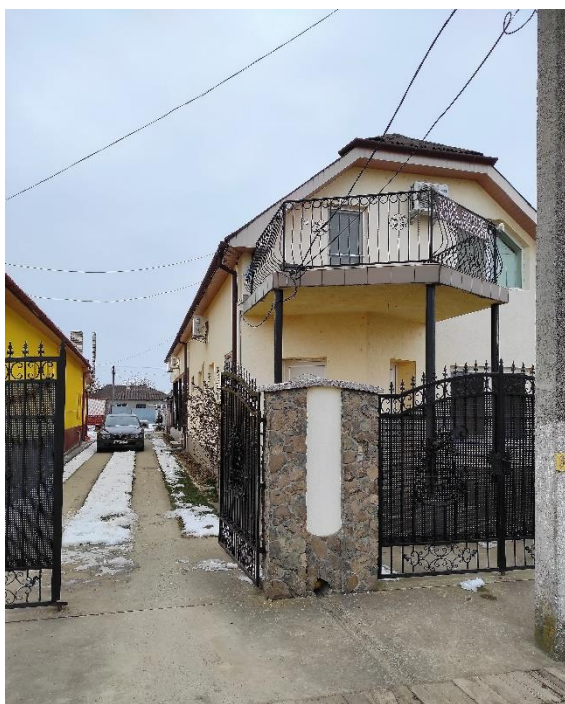
Az általános tapasztalat viszont az volt, hogy a jelenleg is működő, illetve fennálló vendégházak többsége a kelet-ukrajnai konfliktus 2014-es kirobbanása után vagy azzal egy időben nyitotta meg a kapuit, s főleg a belföldi turisták igényei szerint lettek kialakítva. Ennek legfőbb okairól a Dr. Sass Enikővel készített interjú során győződünk meg, hiszen az addig jól kiépített, főleg magyarországi turistacsoportokat fogadó, szervezett vendéglátás átalakult. S az addig magyarországi turistákat fogadó vendéglátók közül többen is felhagytak a tevékenységgel, többek között a nyelvi és kulturális különbségek, illetve az átalakult igények miatt.

Emellett az interjúalanyok kiválasztása során azt is tapasztaltuk, hogy voltak, akik a 2022-es orosz-ukrán háború következtében hagytak fel a vendéglátói tevékenységgel, mivel a család külföldre települt át.

Tevékenységről elsőként Balla István helyi vendéglátót kérdeztem. A településen működő falusi vendéglátást, illetve az orosz-ukrán háború hatásait a mélyinterjúra összeállított kérdéseknek megfelelő sorrendben mutatom be.

4.1.1. „István házikója” Vendégház

Balla István vendéglátó tevékenysége 2014-ben vette kezdetét. A motivációs tényezőkről kérdezve, elmondta, hogy a korábbi munkahely megszűnése miatt vágott bele a falusi vendéglátásba, meglátva az ebben rejlő lehetőségeket, hiszen abban az időben egyre több turista érkezett Ukrajna területéről Kárpátaljára, s azon belül a Beregszászi járásba. Elsősorban a termálvíz, illetve a Mezőkaszony közelében lévő Kaszonyi Termálfürdő vonzotta őket a térségbe. Jelenleg feleségével együtt működtetik a vendégházat.



4. ábra. „István házikója” Vendégház

Forrás: Saját fotó, 2023

A vendégház kezdetben hét szobával rendelkezett. Ekkor még nem kapcsolódott minden szobához fürdőszoba, s a központi fűtés, illetve légkondicionálók sem voltak beszerelve. 2017-ben az „Egán Ede” Kárpátaljai Gazdaságfejlesztési Központ Jótékonyági Alapítvány pályázati

lehetőséget indított mikro- és kisvállalkozások kapacitásbővítési, innovációs támogatására a turizmus területén. Ezzel a lehetőséggel élve alakítottak ki további három szobát. Emellett minden szobához fürdőszoba került kialakításra, bevezették a központi fűtést, a későbbiekben pedig az emeleti szobákban légkondicionálókat szereltek fel. Továbbá a vendégház udvarán asztalok és sütőgető hely lett kialakítva. Így jelenleg a szobák száma 10, ami 25-30 vendég elszállásolására alkalmas.

Balla István 2018-ban részt vett a Kárpátaljai Magyar Fiatal Vállalkozók Szövetsége által szervezett Üzleti képzésen, amely gyarapította tudását a vállalkozásvezetés területén. A Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács 2019-ben négy napraforgóval minősítette a vendégházat.

A háború kitörése előtt a vendégek túlnyomó többsége belföldi ukrán turista volt, akik főleg Lviv, Ivano-Frankivszk, Kijev, Dnyipropetrovsk, Zsitomir, Rivne, Odessza és Hmelnickij megyékből érkeztek, 70%-uk visszajáró vendég volt. Az orosz-ukrán háború 2022-es kitörése előtt külföldi vendégek is nagy számban előfordultak. Több országból is érkeztek nála turisták. Franciaországból, Spanyolországból, Fehéroroszországból, Moldáviából, de az USA-ból és Azerbajdzsánból érkező vendégek is megszálltak nála. Visszajáró vendégei is voltak Szlovéniából, akik minden év márciusában itt töltötték vakációjukat. Elmondása szerint 2014-ben Oroszországból is érkeztek turisták, akik hosszabb ideig, akár 2-3 hétig tartózkodtak Kárpátalján.

A turisták többsége a termálvíz, illetve a Kaszonyi Termálfürdő kínálta rekreációs lehetőségek miatt érkezett a térségbe, emellett Kárpátalja megismerése, a helyi vendégszeretet és a családtagok, barátok meglátogatása is kiemelhető, mint motivációs tényező.

A háború kitörése után azonban a turistaérkezések száma jelentősen visszaesett. Balla István elmondása szerint, ez leginkább annak köszönhető, hogy a fizetővendégek nagy része a háború miatt külföldre vándorolt. A háború első hónapjaiban segített a menekültek elszállásolásában, akik Ukrajna különböző megyéiből érkeztek. Többségük korábban már megszállt nála turistaként, azonban a háború miatt menekülni kényszerült, s számukra kedvezményes áron vagy ingyen biztosított szállást. Mivel a vendégház az ukrán-magyar határtól 200 méterre található, több olyan eset is volt, hogy a családok egy-két hétre megszálltak itt s aztán tovább indultak külföldre.

A szállásadáson kívül egyéb szolgáltatásokat is nyújt a vendégek számára. Az első ilyen a transzfer szolgáltatás, igény esetén a Bányai vagy Munkácsi vasútállomástól saját gépkocsival biztosítja a turisták szállítását a vendégházig, illetve távozáskor a vendégházról a vasútállomásig. Továbbá, a vendégek érdeklődésének megfelelően, lehetőségük van Kárpátalja

nevezetességeinek megtekintésére a vendéglátó által szervezett kirándulás keretein belül. A háború kitörése óta azonban ez a szolgáltatás nem vehető igénybe. Saját maga által készített termékeket is kínál a turisták számára: natúr almalevet, bort és pálinkát. Étkezési szolgáltatások tekintetében a turistáknak lehetőségük van főzni a vendégház közös konyhájában, illetve használhatják az udvaron kialakított sütőgető- és bográcsoszó helyet. Nagyobb csoport érkezése esetén, igény szerint, a házigazda egy saját maga által készített bográcsgulyással várja a vendégeket.

A reklámot illetően a vendégház az OLX és Путівник Карпат oldalakon van meghirdetve. Visszajáró vendégeik vannak, s Balla István elmondása szerint, ezt tartják a legnagyobb reklámnak.

A nehézségek között megemlítette a folyamatos felújítások szükségességét, amelyek általában nagy anyagi megterheléssel járnak. Sikerként pedig a vendégek elégedettségét emelte ki, akik évről-évre visszajárnak. Számára az a legfontosabb, hogy elégedett vendégei legyenek és jól érezzék magukat a Kárpátalján töltött idejük során.



5. ábra. Az „István házikója” Vendégház szobái

Forrás: Saját fotó, 2023

Véleménye szerint, a háború rendkívül negatív hatással van a falusi turizmusra, hiszen nagy mértékben visszaesett a forgalom. Ennek legfőbb oka, hogy a középosztály, vagyis az a réteg, aki a falusi szálláshelyeket igénybe vette, eltűnt. Nagyon sokan külföldre vándoroltak, illetve akik itthon maradtak, anyagi okok miatt nem engedhetik meg maguknak, hogy utazzanak. Elmondása szerint, a vendégház forgalma is jelentősen lecsökkent, több mint 50%-os visszaesés tapasztalható.

4.1.2. Kulacs Vendégház

A továbbiakban Sass Évát, a Kulacs Étterem és Vendégház tulajdonosát kérdeztem vendéglátói tevékenységéről, illetve az orosz-ukrán háború falusi turizmusra gyakorolt hatásáról.

Sass Éva 2010-ben kapcsolódott be a falusi turizmusba. Az akkor már több éve működő Kulacs Étteremben hétvégente diszkót is rendeztek, viszont ez a korszak a végéhez közeledett, s úgy gondolták, más stílusra kell váltaniuk. Ekkor fogalmazódott meg az ötlet, hogy az étterem mellett vendégszobákat alakítsanak ki. Az épület adott volt, azonban teljes belső átalakítást kellett végezniük. Ennek eredményeként az étterem kibővült, valamint a vendégszobák is kialakításra kerültek.

A vendégház jelenleg négy szobával rendelkezik, három kétszemélyes és egy négyszemélyes szobában történik a vendégek elszállásolása. Minden szobához saját fürdőszoba és WC tartozik. A vendégház tágas udvarral rendelkezik, ahol grillezőhely, játszótér és nyári terasz is található.

Sass Éva, elmondása szerint egész életében vendéglátással foglalkozott, így rengeteg tapasztalatot és gyakorlati tudást szerzett ezen a területen. Ebből adódóan turizmussal kapcsolatos képzéseken nem vett részt. Emellett lánya, Sass Enikő tanácsaira támaszkodott, aki a mezőkaszonyi falusi turizmus szervezője, koordinátora volt.

2018-ban a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács négy napraforgóval minősítette a vendégházat. Szintén 2018-ban részt vettek az „Egán Ede” Kárpátaljai Gazdaságfejlesztési Központ Jótékonyági Alapítvány pályázatán.



6. ábra. Kulacs Vendégház

Forrás: Saját fotó, 2023

A Kulacs Étterem és Vendégház több alkalommal is részt vett a Kaszonyi Termálfürdőben megrendezett Bográcsfőző Fesztiválon, ahol 2017-ben és 2019-ben első, illetve 2018-ban negyedik helyezést értek el.

Az orosz-ukrán háború 2022-es kitörése előtt túlnyomó részt belföldi ukrán turisták vették igénybe a szálláshelyet, akik Ukrajna különböző megyéiből érkeztek. Alacsonyabb számban Szlovákiából és Lengyelországból érkező turisták is megszálltak a vendégházban. Többségük a Kaszonyi Termálfürdő kínálta rekreációs lehetőségek miatt érkezett a térségbe, különösen a nyári időszakban. A termálfürdőben rendezett fesztiválok, rendezvények idején szintén nagy forgalom volt megfigyelhető. A vendégek nagy része évről-évre visszajárt, akik önállóan szervezett kirándulások keretén belül látogattak el Kárpátalja különböző pontjaira, például a Beregszászi Pacsirta Termálfürdőbe, Ungvárra, Szolyvára, Polenára. Este pedig visszatértek a szálláshelyre.

A kelet-ukrajnai konfliktus 2014-es kirobbanása előtt viszont a vendégkört túlnyomó többségben magyarországi turisták alkották, akik szervezett keretek között érkeztek Kárpátaljára, s átlagosan 2-5 napot töltöttek itt. A szállás és étkezés mellett csillagtúraszerű kirándulásokat szerveztek Kárpátalja szerte a vendégek részére, esténként pedig a Kokas Banda, valamint a Sodró Együttes által vezetett táncházakon vehettek részt. Sas Éva elmondása szerint, a vendégek köszöntésére az első este egy nyitóműsort rendeztek, ahol a helyi gyerekekből álló tánccsoport lépett fel.

A háború kitörését követően, a nyári időszakban csupán visszajáró vendégek, többnyire belföldi turisták, szálltak meg a vendégházban, akik minden évben itt töltik vakációjukat. Elmondása szerint, néhány magyarországi vendég is igénybe vette a szálláshelyet, akik már tulajdonképpen család barátok, szeretnek Kárpátaljára látogatni, s nem riasztotta vissza őket a háborús helyzet. Új vendégek azonban nem voltak megfigyelhetőek.

A háború kitörését megelőző időszakban a szállásadás mellett számos egyéb szolgáltatást is nyújtottak a turisták számára. Többek között étkezés, transzfer, parkolás, nyári terasz, grill és játszótér volt igénybe vehető. Étkezési szolgáltatások tekintetében a turistáknak lehetőségük volt a Kulacs étteremben étkezni, ahol saját ízlésüknek megfelelően választhattak az étlapról, viszont a szobaár ezt nem tartalmazta. Jelenleg azonban, a háborús helyzet miatt, a vendégház, valamint az étterem is zárva tart.

A gasztronómiát tekintve a külföldi, főleg magyarországi vendégekkel igyekeztek megismertetni a helyi, illetve az ukrán konyhát, a belföldi ukrán turistákkal pedig a magyar ételeket. Sass Éva elmondása szerint, az étlapon túlnyomó többségben magyar ételek

szerepelnek. A turisták körében a legkedveltebbek a bográcsgulyás, a babgulyás, a lacipecsenye és a cigánypecsenye, az ukrán ételek közül pedig a borcs és a bános.

A Kulacs Étterem és Vendégház saját weboldallal rendelkezik. Ezen kívül a TurUA, magyar nyelvű oldalak közül pedig a Mindenkiapja.hu nevű honlapon volt meghirdetve más mezőkaszonyi vendégházakkal együtt. Hatékony reklámnak bizonyult a Kaszonyi Termálfürdő előtt elhelyezett hirdetőtábla, azonban ezt a Covid-19 járvány idején anyagi okok miatt megszüntették. A szájhagyomány útján terjedő hírek szintén pozitív reklámként hatottak.

A nehézségekről kérdezve, Sass Éva elmondta, hogy az elindulás nagyon nehéz volt. A legnagyobb problémát az épület tulajdonjoga jelentette, hiszen rengeteg erőfeszítésbe került, hogy a magukénak tudhassák. Sikerként pedig kiemelte, hogy a vendégház 2020-ban elnyerte a „Kárpátalja legvirágosabb vendégháza” díjat.

A háború falusi turizmusra gyakorolt hatásáról kérdezve, elmondta, hogy korábban nem tapasztalt mértékű visszaesés figyelhető meg. A 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus kirobbanása után a magyarországi turisták száma ugyan visszaesett, de ezzel párhuzamosan megjelent a belföldi kereslet. A jelenlegi helyzetben viszont ez a vendégkör is szinte teljesen eltűnt. Ennek következtében az étterem és a vendégház jelenleg nem működik.

3.3.3. Viktória Apartman

Következő interjúalanyom Fedur-Sikó Viktória, a Viktória Apartman tulajdonosa volt. Őt kérdeztem szállásadói tevékenységéről, valamint arról, milyen hatással van a háború a falusi turizmusra.

Fedur-Sikó Viktória és családja 2013-ban kezdett falusi szállásadással foglalkozni. Elmondása szerint azért vágott bele a falusi vendéglátásba, mivel ebben az időben a községből többen is végezték ezt a tevékenységet, mint jövedelemkiegészítő munkavégzést. Emellett azt tapasztalták, hogy a Kaszonyi Termálfürdő felújítása után egyre több turista érkezett a térségbe, akik a környező települések falusi szálláshelyeit vették igénybe. A körülmények adottak voltak, s felismerve az ebben rejlő lehetőségeket, úgy gondolták ők is belevágnak ebbe a tevékenységbe.

A Viktória Apartman három szobával rendelkezik, amely összesen 6-10 ember elszállásolására alkalmas. Minden szobához saját fürdőszoba tartozik. Emellett az apartman tágas udvarral rendelkezik, ahol nyári terasz, grill és medence található.

A vendégház 2021-ben felújításra került, modern bútorokkal, berendezésekkel lett felszerelve. Korszerű háztartási eszközökkel berendezett konyha áll a vendégek rendelkezésére, illetve minden szobában található síkképernyős TV. A gyerekek számára pedig az udvaron játszótér és hinta lett kialakítva.



7. ábra. A Viktória Apartman udvara

Forrás: Fedur-Sikó Viktória, 2023

A háború kitörése előtt döntően belföldi turisták vették igénybe a szálláshelyet, akik Ukrajna különböző megyéiből érkeztek. Legtöbb esetben Harkiv, Kijev, Lemberg és Csernyihiv megyékből érkező turisták szálltak meg a vendégházban. Többségük visszajáró vendég volt. Elmondása szerint, leginkább a kisgyermekes családok részesítették előnyben a szálláshelyet. Az orosz-ukrán háború 2022-es kitörése óta azonban a vendégház zárva tart, s jelenleg nem fogad vendégeket.

Túlnyomó részt a Kaszonyi Termálfürdő kínálta üdülési-rekreációs lehetőségek vonzották a turistákat a térségbe, s idejük nagy részét a termálfürdőben töltötték. Emellett a vendégek, saját érdeklődésüknek megfelelően, önállóan szervezett kirándulások keretein belül látogatták meg Kárpátalja nevezetességeit. Ebből adódóan, a szállásadás mellett, kevés számú egyéb szolgáltatást nyújtottak a vendégek számára. Az étkezést tekintve, a turistáknak az apartman közös konyhájában volt lehetőségük főzni, de előszeretettel látogatták a család általműködtetett Vi-ga Bár és Éttermet, ahol magyar és ukrán ételeket egyaránt kínálnak. Elmondása szerint, a turisták szívesen megkóstolták a magyar, illetve a helyi ételeket is, különösen kedvelt volt a bográcsgulyás.

A reklám tekintetében a vendégház az OLX oldalon van meghirdetve.



8. ábra. A Viktória Apartman vendégszobái

Forrás: Fedur-Sikó Viktória, 2023

Véleménye szerint, a háború rendkívül negatív hatással van a falusi turizmusra, hiszen jelentősen visszaesett a forgalom, és nagyon sokan kénytelenek voltak bezárni a vendégházaikat emiatt.

3.3.4. Gabriella Apartman

A továbbiakban a Gabriella Apartman tulajdonosával, Fedur Bodnár Gabriellával készítettem interjút, amelyben vendéglátói tevékenységéről, illetve az orosz-ukrán háború falusi turizmusra gyakorolt hatásáról kérdeztem.

Fedur Bodnár Gabriella családjával együtt 2013-ban kapcsolódott be a településen akkor már több éve működő falusi vendéglátásba. A motivációs tényezőkről kérdezve, elmondta, hogy nem sokkal testvére, Fedur-Sikó Viktória után vágott bele ebbe a tevékenységbe, mivel azt látta, hogy van kereslet a falusi szállásadás iránt.

A vendégház megnyitása előtt az épület teljes felújításon esett át, korszerű bútorokkal lett berendezve. Jelenleg a vendégházban egy négyszemélyes szoba található. Emellett az apartman egy fürdőszobával és egy jól felszerelt konyhával rendelkezik. Az udvaron egy grillezésre alkalmas pavilon is a vendégek rendelkezésére áll, a gyerekek számára pedig egy kisebb játszótér lett kialakítva csúszdával és hintákkal.

A háború kitörését megelőző időszakban a vendégekört zömében belföldi ukrán turisták alkották. Túlnyomó többségben Kijev, Zaporizzsja és Lemberg megyékből érkező vendégek elszállásolását biztosították. A Viktória Apartmanhoz hasonlóan, többnyire kisgyermekes családok vették igénybe a szálláshelyet, s többségük visszajáró vendég volt. A háború kitörését

követően a forgalom jelentős mértékben visszaesett. Elmondása szerint, a háború első hónapjaiban segített a menekültek elszállásolásában – egy zaporizzsjai család számára biztosított bérmentesen szállást körülbelül két hónapig. Jelenleg azonban a vendégház, a háborús helyzet miatt, zárva tart.



9. ábra. Gabriella Apartman

Forrás: Saját fotó, 2023

A szolgáltatásokat tekintve, a Viktória Apartmanhoz hasonlóan működött. A vendégek többsége ebben az esetben is a Kaszonyi Termálfürdőben való pihenés, üdülés céljából érkezett a térségbe, s idejük egy részét a termálfürdőben töltötte. Tulajdonképpen a szállásadáson kívül más szolgáltatást nem nyújtottak a turisták számára.

A reklámot illetően, a vendégház az OLX oldalon volt meghirdetve, valamint az apartman előtt egy reklámplakát van elhelyezve.

Véleménye szerint, az orosz-ukrán háború mindenképp negatív hatással van a falusi turizmusra, hiszen a helyiek közül nagyon sokan foglalkoztak falusi vendéglátással, s a háború következtében elveszítették az ebből származó bevételüket.

3.3.5. Ilona Apartman

Végezetül Fedur Ilonát, az Ilona Apartman tulajdonosát kérdeztem, aki 2015-ben kapcsolódott be a falusi vendéglátásba.

A család falusi turizmusban való tevékenykedése 2013-ban vette kezdetét, a Viktória és Gabriella Apartman megnyitásával. Fedur Ilona, elmondása szerint, azért vágott bele ebbe a tevékenységbe, mivel nagy volt az érdeklődés az említett két apartman iránt. Egyre több turista érkezett a térségbe, s a visszajáró vendégek mellett folyamatosan újak jelentek meg. Ekkor fogalmazódott meg az ötlet, hogy bővítsék ki saját otthonukat, és fogadjanak vendégeket.



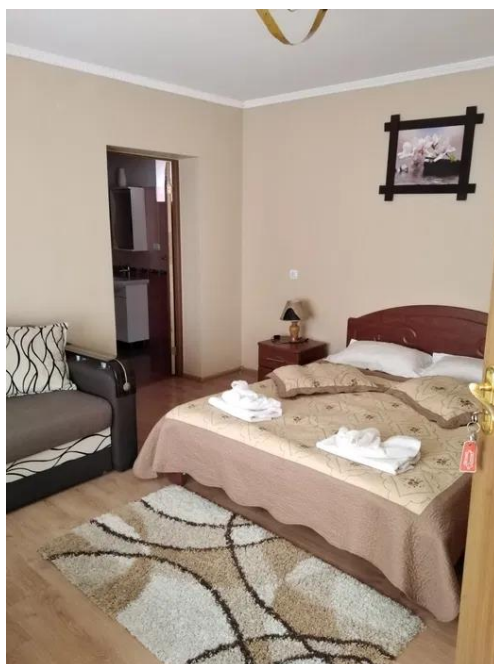
10. ábra. Ilona Apartman

Forrás: Saját fotó, 2023

A vendégház megnyitása előtt tehát az épület teljes felújításon esett át, kialakításra kerültek a vendégszobák, amelyek mindegyikéhez saját fürdőszoba tartozik. Az emeleti szobák erkéllyel is rendelkeznek. A földszinten pedig egy közös konyha lett kialakítva, amely háztartási gépekkel, valamint minden szükséges konyhai eszközzel fel van szerelve. A vendégház tágas udvarral rendelkezik, területén grillezőhely, pavilon és kerti hinta található. Az apartmanban tehát összesen hét szoba áll a vendégek rendelkezésére, amely 14-18 ember elszállásolására alkalmas.

Az orosz-ukrán háború kitörése előtt túlnyomó többségben belföldi turisták szálltak meg az apartmanban, akik legtöbb esetben Kijev, Lemberg, Zaporizzsja és Harkiv megyékből érkeztek. Az előző két apartmanhoz hasonlóan, a turisták nagy része a Kaszonyi Termálfürdő kínálta rekreációs és üdülési lehetőségek miatt érkezett a térségbe. Emellett a szép táj, a különböző látnivalók is megemlíthetőek, mint vonzótényezők. A vendégek, érdeklődésüknek

megfelelően, önállóan szervezett kirándulások keretein belül látogatták meg Kárpátalja természeti és történelmi nevezetességeit. Fedur Ilona elmondása szerint, a háború kitörése óta a forgalom, az előző évekhez képest, jelentős mértékben visszaesett. A nyár folyamán főleg néhány visszajáró vendég vette igénybe a szálláshelyet, az őszi-téli időszakban azonban egy-két ember, ha betévedt.



11. ábra. Az Ilona Apartman vendégszobája

Forrás: Fedur Ilona, 2023

A szolgáltatásokat tekintve, csakúgy, mint a Viktória és Gabriella Apartman esetében, a szálláson kívül egyéb szolgáltatást tulajdonképpen nem nyújtottak a turisták számára. A reklámot illetően pedig a vendégház az OLX oldalon van meghirdetve.

Az orosz-ukrán háború falusi turizmusra gyakorolt hatásáról kérdezve, Fedur Ilona kifejtette véleményét, miszerint a turisták száma a térségben nagy mértékben lecsökkent, ami rendkívül negatív hatással van a falusi vendéglátásra. Ez a negatív hatás közvetlenül és közvetve is érzékelhető, hiszen a turisták mellett, hogy igénybe vették a szálláshelyeket, a helyi boltokban vásároltak, valamint az éttermek szolgáltatásait is igénybe vették. A jelenlegi helyzet következtében így ők is elveszítették bevételük egy részét. Fedur Ilona elmondása szerint, ezt saját maguk is tapasztalják, hiszen a háború kirobbanása óta jelentősen lecsökkent éttermük, a Vi-Ga Bar és Étterem forgalma.

4.2. A falusi turizmus helyzetének alakulása Mezőkaszony településen

A vendéglátókkal készített mélyinterjúk alapján, elmondható, hogy a megkérdezett és jelenleg is tevékenykedő vendéglátók többsége a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus kirobbanása után kezdett falusi vendéglátással foglalkozni. Vendégkörüket tehát túlnyomó többségben belföldi turisták alkották, illetve a szolgáltatásnyújtás is ezen vendégkör igényeinek megfelelően lett kialakítva. A 2014-es események előtt azonban elsősorban magyarországi turistacsoportok szervezett keretek között történő, teljes körű ellátását és kiszolgálását biztosították.

Ennek okán, a Beregszászi járás, illetve Mezőkaszony falusi turizmusának alakulása, valamint az orosz-ukrán háború falusi turizmusra gyakorolt hatásának szemléletesebb és eredményesebb bemutatása érdekében interjút készítettem Sass Enikővel, a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács Falusi turizmus szakbizottságának elnökével, illetve a mezőkaszonyi falusi turizmus szervezőjével, koordinátorával.

Sass Enikő elmondása szerint, az orosz-ukrán háború következtében a falusi turizmusnak újabb kihívásokkal kell szembenéznie, jelenlegi helyzete a Beregszászi járásban tulajdonképpen településenként változó. Egyes falvak szinte teljes mértékben félbehagyták a falusi turizmussal való foglalkozást, mások viszont, a nehézségek ellenére, a mai napig is fogadnak vendégeket. Ezen települések sorában megemlíthető például Mezőkaszony és Zápszony, azonban még mindig Bene és Csetfalva azok a települések, amelyek nagyobb számban tudnak vendéget fogadni. Ennek oka tulajdonképpen abban kereshető, hogy Mezőkaszony és Zápszony esetében leginkább az egyéni vendégfogadás jellemző, míg Bene és Csetfalva településeken a csoportos vendégfogadás dominál. Ezekbe a falvakba a mai napig csoportosan érkeznek turisták, azzal a különbséggel, hogy a 2014-es kelet-ukrajnai események következtében a magyarországi vendégkört felváltotta a belföldi kereslet. A vendéglátók ukrajnai utazásszervezőkkel állnak kapcsolatban, s ezek közvetítésével fogadják a belföldi turistacsoportokat, és nyilvánvalóan kisebb létszámban, de a háború kitörését követően is tudtak, illetve tudnak fogadni vendégeket, különösen a nyári időszakban, valamint az ünnepek környékén.

Mezőkaszony falusi turizmusáról elmondható, hogy a kezdetekhez képest nagy változásokon esett át, szinte teljes mértékben átalakult. A legnagyobb fordulópontot a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus kirobbanása jelentette, hiszen ezzel az eseménnyel összefüggően tulajdonképpen megszűnt a szervezett vendégfogadás. Elmondása szerint, az ezt megelőző időszakban elsősorban magyarországi vendégeket fogadtak, akik csoportosan érkeztek. Az elszállásolásuk körülbelül tíz vendéglátó családnál történt, az étkezés és a közös, kulturális

programok pedig a Kulacs Étteremben voltak lebonyolítva. A turisták körülbelül 2-5 napot töltöttek a térségben, s egy előre megszervezett program keretén belül ismerhették meg Kárpátalja természeti kincseit, történelmi látnivalóit, gasztronómiáját, valamint kulturális hagyatékát. A turisták fogadását és a programszervezést Sass Enikő koordinálta férjével, Karmacsi Zoltánnal, aki, mint idegenvezető is tevékenykedett. 2009-ben a falusi turizmus fellendítése és a kulturális örökség megóvása, ápolása érdekében egy szervezetet is létrehoztak Mezőkaszonyi Falusi Vendéglátók és Hagyományörzők Civil Szervezete néven.

A 2014-ben kibontakozó kelet-ukrajnai konfliktus következtében azonban egyértelmű volt, hogy a külföldi vendégforgalom le fog állni, és ez sajnálatos módon így is történt. Ezzel egy időben viszont megjelent egy belső vendégkör, mivel a Krím félsziget Oroszország általi annektálása következtében a turisták biztonságosabbnak vélték a nyugati országrészt. Így jutottak el Kárpátaljára is, hiszen ez a terület kiemelkedő turisztikai vonzerővel rendelkezik, mint például a termálvíz és egyéb természeti adottságok. Különös vonzerőt képez a Mezőkaszony közelében található Kaszonyi Termálfürdő.

Ezen események hatására tehát Mezőkaszony falusi turizmusa a Magyarország felől érkező csoportos turisták fogadásáról áttért az egyénileg érkező belföldi turisták elszállásolására és ellátására. Bár ebben az időben is érkeztek külföldi turisták, számuk sokkal alacsonyabb volt, mint azelőtt. A kereslet átalakulása következtében bizonyos mértékben a kínálat is megváltozott. Sass Enikő elmondása szerint, a magyar vendégfogadóknak az volt az előnye, hogy egyrészt már évek óta foglalkoztak falusi vendéglátással, ebből adódóan rendelkeztek gyakorlati tapasztalattal. Másrészt ki volt építve a falusi vendéglátásnak minden körülménye, illetve a vonzerő, vagyis a termálvíz szintén gazdagon megtalálható a térségben. Ebből adódóan a vendéglátóknak egy része át tudott állni a belső vendégkör kiszolgálására, mások viszont felhagytak a falusi vendéglátással. Ennek oka legtöbb esetben a nyelvi és kulturális különbségek voltak, illetve a belföldi vendégek igényei is valamennyire eltértek a magyarországi turistákhoz képest. A belföldi turisták sokkal több időt töltöttek a szálláshelyen, és tulajdonképpen nem igényelték, hogy ellátásban részesüljenek vagy programokat szervezzenek számukra, valamint az étkezést is önállóan oldották meg. Azok a vendéglátók, akik a vendégházukat az igényeknek megfelelően át tudták alakítani és ki tudták építeni egy belső vendégkört, tovább folytatták a falusi vendéglátást. Ezen kívül a településen ebben az időben többen is bekapcsolódtak a falusi vendéglátásba, meglátva az ebben rejlő lehetőségeket. Ezek a vendéglátók már a belföldi vendégkör igényeinek megfelelően alakították ki vendégházukat: főzési lehetőség, közös étkező lett kialakítva a turisták számára.

Mezőkaszony, illetve a Beregszászi járás falusi turizmusa a 2014-es események hatására átformálódott, megváltozott a vendégkör, átalakultak az igények, de a tevékenység továbbra is sikeresnek és gyümölcsözőnek bizonyult. A mostani háborús helyzet viszont teljesen más. A háború kitörését követően nagyon sok vendégházban megszálltak Belső-Ukrajnából érkező vendégek, akik akár heteket, hónapokat is itt töltöttek. Ugyanakkor elmondható, hogy ezek a vendégek nem önszántukból, sokkal inkább kényszerből tartózkodtak Kárpátalján, amely a háborús helyzetben biztonságosabbnak számított.

Sass Enikő elmondása szerint, ennek ellenére a vendégházakat elsősorban fizetőképes vendégek vették igénybe. Emellett a vendégfogadók is próbálták segíteni őket különböző kedvezményekkel, különösen azokat, akik hosszabb ideig kénytelenek voltak távol maradni az otthonuktól. Egy idő után azonban ez a hullám elmúlt, többnyire az emberek vagy tovább indultak külföldre, vagy visszatértek az otthonukba. Így gyakorlatilag a nyári időszakban már menekültekről nem lehetett beszélni, hanem voltak, akik valóban turistaként jöttek Kárpátaljára. Elmondható, hogy leginkább a törzsvendégek vették igénybe a szálláshelyeket, akik évek óta visszajártak a térségbe, és az általuk megszokott szálláshelyet vették igénybe. Ezen vendégek száma azonban, az előző évekhez képest, nagyon alacsonyra tehető. A háború következtében több vendéglátó is felhagyott a tevékenységgel, mivel a turistaérkezések száma a jelenlegi helyzetben szinte egyenlő a nullával.

4.3. Észrevételek, javaslatok a falusi turizmus fejlesztésére

Mezőkaszony falusi turizmusának alakulását és jelenlegi helyzetét, illetve az egyes vendéglátók tevékenységét megvizsgálva, elmondható, hogy a falusi turizmus elsősorban falusi szállásadásként van jelen a településen. A vendégházak többsége tehát jelenleg tulajdonképpen kulcsosházként üzemel. A 2014-es eseményeket megelőző időszakban a magyarországi turistacsoportok fogadását sem azonosíthatjuk teljes mértékben falusi turizmusként. Bár a helyi hagyományok, illetve szokások bemutatása és közvetítése fontos eleme volt a programnak, a turisták itt tartózkodásuk alatt elsősorban Kárpátalja különböző nevezetességeit látogatták meg csillagtúraszerű kirándulások keretein belül. A falusi élet megtapasztalása, illetve a helyi vonzerők bemutatása gyakorlatilag nem – vagy csak részben – képezte a turisztikai termék részét.

Ezek alapján megállapítható, hogy Mezőkaszony településen a falusi turizmus fejlesztést igényel annak érdekében, hogy ne csak szállásadásként, hanem komplex turisztikai termékként jelenjen meg a turizmus piacán.

Figyelembe véve azt, hogy az orosz-ukrán háború ideje alatt a falusi turizmus keresleti bázisát csupán belföldi turisták alkotják, a vendéglátóknak célszerű lenne ukrainai utazásszervezőkkel, utazási irodákkal kapcsolatba lépni és együttműködni. Ez elősegítené a turisták szervezettebb keretek között történő, dinamikusabb áramlását Mezőkaszony településre, s így Kárpátaljára is.

Emellett, az orosz-ukrán háború lezárása után, a vendéglátóknak célszerű lenne törekednie a helyi kultúra és szokások bemutatására különböző programok, rendezvények keretein belül. Ilyen lehet például a lekvárfőzés, illetve egy eköré épülő lekvárfőző fesztivál, továbbá szüreti vagy farsangi multság, disznótor, valamint egyéb kulturális programok, ahol a turisták is bekapcsolódhatnak az egyes munkafolyamatokba. Megismerkedhetnek akár a helyi ételek elkészítési módjaival, valamint a helyi mesterségekkel. Mindez kiváló vonzerőként szolgálna a külföldi és belföldi vendégkör számára egyaránt.

Mindezen rendezvények és programok lebonyolítási helyszínként pedig célszerű lenne egy tájház létrehozása a településen, amely a helyi hagyományok és kultúra bemutatásán keresztül hozzájárulhatna a turisztikai attrakciók bővítéséhez és a település vonzerejének növeléséhez.

ÖSSZEFOGLALÓ

Kutatásom témájaként *A falusi turizmus helyzete az orosz-ukrán háború árnyékában Mezőkaszony (Beregszászi járás) példáján* választottam. A falusi turizmus meghatározó szerepet tölt be Kárpátalján, különösen a Beregszászi járásban. A 2022 februárjában kirobbant orosz-ukrán háború azonban a turizmus, illetve a falusi turizmus területén is jelentős veszteséget okozott. Éppen ezért került kutatásom középpontjába az orosz-ukrán háború falusi turizmusra gyakorolt hatásának vizsgálata, illetve annak feltérképezése, hogyan alakult a falusi vendéglátók forgalma, az általuk nyújtott szolgáltatások, valamint a vendégkör a háború árnyékában. A munka elkészítése során primer és szekunder módszereket egyaránt alkalmaztam.

Munkám első részében a témához kapcsolódó szakirodalmi áttekintésre helyeztem a hangsúlyt. A szekunder kutatás során arra a következtetésre jutottam, hogy bár Kárpátalja a történelem folyamán számos államalakulat fennhatósága alá tartozott, vonzereje éppen a térség gazdag történelmi múltjából fakadó soknemzetiségű, színes kultúrában és hagyományokban, illetve a helyi vendégszeretben rejlik. Emellett földrajzi elhelyezkedése, természeti adottságai, épített öröksége és gasztronómiája által Kárpátalja, mint turisztikai régió, kiemelt vonzerővel bír.

A Beregszászi járás, kis területe ellenére, kiemelkedő természeti és kulturális vonzerőkkel, valamint épített örökséggel rendelkezik. Különösen számottevő a járásközpont, Beregszász sokszínű épített öröksége, a járásban megrendezett hagyományörző fesztiválok, illetve a Beregszászi borvidék. Mind közül a legfontosabb azonban a termálvíz és az arra épülő termálfürdők, melyek közül kiemelhető a Pacsirta Termálfürdő és a Kaszonyi Termálfürdő.

A szakirodalom alapján azt is megállapíthatjuk, hogy a falusi turizmus kialakulása Kárpátalján csaknem 100 évre nyúlik vissza, s az idők folyamán számos változáson esett át. A falusi turizmus virágzása az 1980-as évek végén, a határok megnyitásával, vette kezdetét. Az ezt követő évtizedekben a Beregszászi járás magyarul lakta települései sorra kapcsolódtak be a falusi vendéglátásba. Így az ukrán-magyar határ mentén elterülő Mezőkaszony településen 2004-ben vette kezdetét a falusi vendéglátás.

A munka második felében az orosz-ukrán háború falusi turizmusra gyakorolt hatásának feltérképezése érdekében kvalitatív kutatást végeztem. A kutatás során mélyinterjút készítettem a mezőkaszonyi vendéglátókkal, melynek eredményeként öt interjút sikerült elkészíteni. Továbbá Mezőkaszony falusi turizmusának alakulása, valamint az orosz-ukrán háború falusi turizmusra gyakorolt hatásának szemléletesebb és eredményesebb bemutatása érdekében interjút készítettem Sass Enikővel, a mezőkaszonyi falusi turizmus szervezőjével.

Ezek alapján a következő vendégházak kerültek bemutatásra: „István házikója” Vendégház, Kulacs Vendégház, Viktória Apartman, Gabriella Apartman, Ilona Apartman. Az eredmények alapján elmondható, hogy az öt vendégház közül jelenleg csupán egy fogad rendszeresen vendégeket, az „István házikója” vendégház, azonban a turisták száma az előző évekhez képest sokkal alacsonyabb.

A kutatás során kiderült, hogy a megkérdezett vendéglátók többsége a Kaszonyi Termálfürdő felújítása után vágott bele a tevékenységbe, meglátva az ebben rejlő lehetőségeket, mivel ebben az időben egyre több turista érkezett Ukrajna területéről Kárpátaljára, különösen a Beregszászi járásba. Ebből adódóan a vendégek nagy része belföldi turista volt. A turisták többsége tehát a termálvíz, illetve a Kaszonyi Termálfürdő kínálta rekreációs lehetőségek miatt érkezett a térségbe, emellett Kárpátalja megismerése, a helyi vendégszeretet és a családtagok, barátok meglátogatása is kiemelhető, mint motivációs tényező.

A megkérdezett vendéglátók közül a Kulacs Vendégház tevékenysége vette kezdetét a legkorábban, így a kelet-ukrajnai konfliktus 2014-es kirobbanása előtt vendégkörüket túlnyomó többségben magyarországi turisták alkották, akik szervezett keretek között érkeztek Kárpátaljára. A turisták számára szállást, étkezést, programokat, valamint csillagtúraszerű kirándulásokat biztosítottak Kárpátalja szerte. A 2014-es kelet-ukrajnai eseményeket követően azonban ez a szervezett vendéglátás megszűnt, s általánosságban elmondható, hogy az egyéni vendégfogadás vált meghatározóvá. A szolgáltatásokat tekintve az „István házikója” vendégház tulajdonosa szintén biztosított a vendégek számára transzfer szolgáltatást, illetve csillagtúra szerű kirándulást Kárpátalja nevezetességeinek nyomában. Az orosz-ukrán háború 2022-es kitörése óta viszont ezek a szolgáltatások nem vehetőek igénybe. Elmondható, hogy mindegyik vendégház esetében a turistáknak önállóan kellett megoldani az étkezést, amihez a legtöbb vendégházban jól felszerelt, közös konyha biztosított.

Az eredményekből az is kiderült, hogy az orosz-ukrán háború 2022-es kirobbanása után a vendégek száma jelentősen visszaesett. A háború kitörését követő hónapokban az „István házikója” Vendégház, valamint a Gabriella Apartman tulajdonosa segített a menekültek elszállásolásában. A Kulacs Vendégház, valamint a Viktória és Ilona Apartman esetében elmondható, hogy a nyár folyamán néhány visszajáró vendég számára nyújtottak szállást, az őszi-téli időszakban azonban a turistaérkezések száma rendkívül alacsony volt.

Összességében elmondható, hogy Mezőkaszony és a Beregszászi járás falusi turizmusára a jelenlegi háborús helyzet olyan negatív hatást gyakorol, amelyet korábban nem tapasztaltak a vendéglátók. Az előző évekhez képest a turistaforgalom elenyésző, mivel mind a belföldi, mind a külföldi vendégkör szinte teljes mértékben eltűnt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Berghauer S. 2012: A turizmus mint kitörési pont Kárpátalján. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskola, p. 214
2. Berghauer S. 2012: Kárpátalja turizmusa. Főiskolai jegyzet. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Földtudományi Tanszék, Beregszász, p. 115
3. Karmacs Z. — Sass E. 2019: Kárpátalja turizmusának helyzete, vonzerők, termékek, a turizmus fejlődését gátló tényezők. In: Sass E. – Berghauer S. (szerk.): Kárpátalja magyarlakta területeinek turisztikai helyzetfelmérése. Kutatási beszámoló. Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács. Gáborprint, Beregszász, pp. 55-57.
4. Lengyel M. – Zsulkanics N. 2010: Geopolitikai és gazdasági környezet. In: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (főszerk.): Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra. Argumentum – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, pp. 393-395.
5. Molnár J. — Molnár D. I. 2005: Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Matematika és Természettudományi Tanszék, Beregszász, p. 115
6. Molnár J. 2009: Beregszászi járás. In: Baranyi B. (szerk.): Kárpátalja. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs–Budapest, pp. 269-273.
7. Oficinskij R. 2010: Kárpátontúli Ukrajna, 1944–1946. In: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (főszerk.): Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra. Argumentum – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, pp. 233-244.
8. Sass E. 2019: A kárpátaljai Beregvidék falusi turizmusának helyzete és fejlődési lehetőségei. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskola, p. 206
9. Szőlősi N. 2021: Kárpáti Ukrajna és a területi revízió (1938-1939). A Magyar Királysághoz visszatért Kárpátalja (1938-1944). In: Csatáry Gy. (főszerk.): Kárpátalja története. Örökség és kihívások. Monográfia. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász–Ungvár, pp. 449-493.
10. Vidnyánszky I. 2010: Nemzetállamok az Osztrák-Magyar Monarchia romjain. In: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (főszerk.): Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra. Argumentum – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, pp. 30-44.
11. www.beregvidek.gov.ua – Mezőkaszony (Letöltés dátuma: 2022.12.15.)

12. www.karpatalja.blog.hu – Kárpátalja gyógyfürdői (Letöltés dátuma: 2022.12.05.)
13. www.kiszo.net – Végleges: hat járás lesz Kárpátalján (Letöltés dátuma: 2022.11.26.)
14. www.kmtt.org – Minősítési szabályzat (Letöltés dátuma: 2022.12.21.)
15. www.lehoczyintezet.uz.ua – Kárpátalja lakosságának területi eloszlása az újonnan kialakított közigazgatási rendszer tükrében (Letöltés dátuma: 2022.11.30.)

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra. Kárpátalja közigazgatási felosztása (2020)	4
2. ábra. Kárpátalja kiemelt turisztikai területei	7
3. ábra. Kárpátaljai falusi vendégház védjegy	16
4. ábra. „István házikója” Vendégház	19
5. ábra. Az „István házikója” Vendégház szobái	21
6. ábra. Kulacs Vendégház.....	22
7. ábra. A Viktória Apartman udvara.....	25
8. ábra. A Viktória Apartman vendégszobái	26
9. ábra. Gabriella Apartman	27
10. ábra. Ilona Apartman.....	28
11. ábra. Az Ilona Apartman vendégszobája	29

MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet: A falusi vendéglátókkal készített mélyinterjú kérdései

1. Mióta foglalkozik falusi turizmussal?
2. Miért vágott bele a falusi vendéglátásba?
3. Milyen infrastruktúrával rendelkezett induláskor?
4. Milyen infrastrukturális fejlesztéseket végzett a kezdetekhez képest?
5. Milyen, a turizmussal kapcsolatos képzéseken vett részt?
6. Jár-e turisztikai kiállításokra, fesztiválokra?
7. Vett-e részt pályázatban, részesült-e pénzügyi támogatásban? Ha igen, milyen fejlesztésekre kapta a támogatást?
8. Az orosz-ukrán háború 2022-es kitörése előtt honnan érkeztek turisták, milyen céllal? Hogyan változott ez a háború kitörése után?
9. Milyen szolgáltatásokat nyújtott a háború előtti időszakban a turisták számára: szállás, étkezés, idegenvezetés, saját maga által készített termék, ajándéktárgyak, mezőgazdasági termékek stb.?
10. Milyen ételeket kínál a turistáinak?
11. Milyen módon próbálja értékesíteni szolgáltatásait, termékeit?
12. Milyen nehézséget vagy sikert tudna kiemelni a tevékenysége során?
13. Ön szerint milyen hatással van a háború kitörése a falusi turizmusra? Ön milyen változásokat tapasztal a háború kezdete óta a vendéglátói tevékenységében?

2. sz. melléklet: Interjú Sass Enikővel

FALUSI TURIZMUS A HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN

1. Ön hogyan látja a falusi turizmus jelenlegi helyzetét a Beregszászi járásban, illetve Mezőkaszonyban?
2. Milyen volt Mezőkaszony falusi turizmusa az orosz-ukrán háború 2022-es kitörése előtt? Hogyan és miben változott azóta?
3. Említette, hogy a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus kirobbanása előtt leginkább magyarországi turisták vettek részt a falusi turizmusban. Mesélne erről az időszakról?
4. Hogyan alakult Mezőkaszony falusi turizmusa a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus kirobbanása után?
5. Milyen változásokat hozott a falusi vendéglátásban a belföldi vendégkör megjelenése?
6. Miben különbözött a belföldi és magyarországi turisták ellátása, kiszolgálása?
7. Hogyan élték meg a falusi vendéglátók ezt az időszakot? Hogyan reagáltak a vendégkör átalakulására?
8. A jelenlegi háborús helyzet hogyan hatott a turistaforgalomra a falusi turizmus területén? Igénybe vették-e menekültek a falusi szálláshelyeket?

3. sz. melléklet: Mezőkaszony vendégházai

Sz.	A vendégház megnevezése	Infrastruktúra, felszerelés	Férőhelyek száma	Szolgáltatások
1.	„István házikója” Vendégház	fürdőszobás vendégszobák, közös konyha, légkondicionáló, kerti pavilon, grillező- és bográcsfőzőhely, játszótér	szobaszám: 10 férőhely: 30	szállásadás, konyhahasználat, WIFI, kábel TV, parkolás
2.	Kulacs Vendégház	vendégszobák, közös fürdőszoba, kerti pavilonok, grillező-, bográcsfőzőhely, játszótér	szobaszám: 4 férőhely: 10	szállásadás, étkezés, WIFI, kábel TV, parkolás
3.	Viktória Apartman	fürdőszobás vendégszobák, közös konyha, kerti pavilon, grillező-, nyársalóhely, játszótér, medence	szobaszám: 3 férőhely: 10	szállásadás, konyhahasználat, WIFI, kábel TV, parkolás zárt udvarban
4.	Gabriella Apartman	fürdőszobás vendégszobák, légkondicionáló, közös konyha, kerti pavilon, grillezőhely, játszótér	szobaszám: 1 férőhely: 4	szállásadás, konyhahasználat, parkolás zárt udvarban, WIFI, kábel TV
5.	Ilona Apartman	fürdőszobás vendégszobák, légkondicionáló, közös konyha, kerti pavilon, grillezőhely	szobaszám: 7 férőhely: 18	szállásadás, konyhahasználat, parkolás zárt udvarban, WIFI, kábel TV